

PROTOKOL

2021 | YIL 2 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

Türk Dış Politikası ve Türk Boğazları

İsmail Köse

**Latin Amerika'da İstikrar Sorunu:
Venezuela Örneği**

**Dilek Karadeniz
Topal**

**Çevresel Güvenlik Kavramı Üzerine
Genel Bir Değerlendirme**

**Muhammed
Yunus Bilgili**

**Covid-19 Pandemisi ve Küresel İş Birliği
Modeli Olarak Covax Girişimi**

**Tuğba Aydın
Halisoğlu**

**Koronavirüs Salgınının Körfez Ülkeleri
Üzerindeki Etkileri**

Selma Özcan

**Covid-19 Pandemisinin
Türk Hukuk Sistemine Etkisi**

**Yahya Güven &
Hayriye Şengün**

**Pandemi Sürecinin
Kariyer Gelişimine Etkileri**

Mukaddes Güler

**Vahşetin Çağrısı:
Biyo-Kaderci Bir Dilin İnşası**

Ragıp Ergün

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Fatma NALBANT

Arş. Gör. Tülay DEMİR

Arş. Gör. Nisa ERDEM

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)

Doç. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)

Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)

Dr. Öğr. Üyesi Cenk BEYAZ (Sosyoloji)

Dr. Öğr. Üyesi Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No:2-06

Telefon: 04623773227

Faks: +90 462 325 3205 – 325 3185

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

**KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ**

**STRATEJİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr.
Özgür TÜFEKÇİ

Karadeniz Teknik
Üniversitesi
Stratejik Araştırma
Merkezi Müdürü

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

PROTOKOL

2021 | YIL 2 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

<i>Kısa makale</i>	Türk Dış Politikası ve Türk Boğazları <i>İsmail Köse</i>	5-10
<i>Kısa makale</i>	Latin Amerika'da İstikrar Sorunu: Venezuela Örneği <i>Dilek Karadeniz Topal</i>	12-23
<i>Kısa makale</i>	Çevresel Güvenlik Kavramı Üzerine Genel Bir Değerlendirme <i>Muhammed Yunus Bilgili</i>	25-34
<i>Kısa makale</i>	Covid-19 Pandemisi ve Küresel İş Birliği Modeli Olarak Covax Girişimi <i>Tuğba Aydın Halisoğlu</i>	36-45
<i>Kısa makale</i>	Koronavirüs Salgınının Körfez Ülkeleri Üzerindeki Etkileri <i>Selma Özcan</i>	47-57
<i>Kısa makale</i>	Covid-19 Pandemisinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi <i>Yahya Güven & Hayriye Şengün</i>	59-69
<i>Kısa makale</i>	Pandemi Sürecinin Kariyer Gelişimine Etkileri <i>Mukaddes Güler</i>	71-78
<i>Eser İncelemesi</i>	Vahşetin Çağrısı: Biyo-Kadercî Bir Dilin İnşası <i>Ragıp Ergün</i>	80-86

ÇEVRESEL GÜVENLİK KAVRAMI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Yunus Bilgili

*Karadeniz Teknik Üniversitesi
mybilgili@ktu.edu.tr*

Öz

Kentleşme, sanayileşme, nüfus artışı, sürekli büyümeye dayalı ekonomi ve tüketim anlayışının neden olduğu çevre sorunları, günümüz toplumlarının karşı karşıya kaldığı en önemli problemlerden biridir. Çevre sorunları, insan ve çevre sağlığı üzerinde doğrudan etkide bulunarak toplumsal refahın azalmasına da yol açabilecek bir potansiyele sahiptir. Toplumsal refah azalışının bir güvenlik problemi oluşturabileceği dikkate alındığında, insan ve çevre etkileşimi arasında denge kurulmasına yönelik çabalar, çevresel güvenlik sorununu gündeme getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, çevresel güvenlik kavramının ele alınmasıdır. Çalışma kapsamında, çevre, güvenlik, çevresel güvenlik (ortaya çıkışı, tanımı, kapsamı ve boyutları) ve çevre suçu konularına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Güvenlik, Çevresel Güvenlik, Çevre Suçu

Giriş

İnsanlar var oldukları günden itibaren yeme, içme, barınma ve vücut ısınısını koruma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak adına çevreleri ile etkileşim içinde bulunmuşlardır. Bu etkileşim sürecinde insanlar, yapay çevrelerini inşa ederken doğal çevre üzerinde birtakım değişikliklerin yaşanmasına da yol açarak çevresel tahribata neden olmuşlardır. 19. yüzyılda yaşanan sanayileşme, kentleşme ve nüfus artışı, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmış ve çevresel bozulmaları hızlandırıcı bir etki yaratmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise, çevre sorunlarının insan sağlığı ve refahı üzerindeki olumsuz etkileri, bu sorunların bir güvenlik meselesi haline dönüşmesinde önemli rol oynamıştır.

Çevresel güvenlik tartışmaları, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekolojik dengenin bozulmasından kaynaklı sorunların “güvenlik” perspektifinden ele alınmasıyla başlamıştır. Ayrıca çevre sorunlarının sınır aşan özelliği ve çıkar çatışmaları yaratma potansiyeli de, bu sorunlara güvenlik açısından bakılmasını gerektirmiştir. Aynı döneme denk gelen Soğuk Savaş'ın sona ermesi, neoliberal ekonomi politikalarının tercih edilmesi ve küreselleşme süreci, devletlerin güvenlik

politikasındaki özne konumunun giderek aşınmasına yol açmıştır. Ayrıca bu dönemde, güvenlik düzeyleri (iç ve dış) arasındaki ayrımlar ortadan kalkmaya başlamış, güvenlik politikaları sadece askeri ve kolluk boyutlarını içerecek şekilde değil, teknolojik, ticari, finansal, politik, ekonomik, askeri, çevresel ve sosyal alanları da kapsayacak biçimde genişlemiştir (Marcos & Teixeira, 2019: 6-8; Özgür & Erciyes, 2017: 81). Bu gelişmeler doğrultusunda ortaya çıkan çevresel güvenlik, genel olarak çevre sorunlarının güvenlik üzerinde yarattığı tehlikeleri ortadan kaldıracak veya engelleyecek politikalar bütünü ifade etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çevre ve güvenlik değişkenlerinin birbiriyle ilişkisini ele alan çevresel güvenlik kavramının incelenmesidir. Belirlenen amaç doğrultusunda üç bölümden oluşturulan çalışmanın birinci bölümünde, çevre kavramı ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde, güvenlik kavramına ve dönüşümüne ilişkin genel açıklamalarda bulunulmuştur. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, çevresel güvenlik kavramının ortaya çıkışı, tanımı, kapsamı ve boyutları ile çevresel suç kavramlarına yer verilmiştir. Ayrıca aynı bölümde, çevre ve güvenlik kavramları bir araya getirilerek geniş bir çevresel güvenlik tanımı yapılmaya çalışılmıştır.

1. Kavramsal Olarak Çevre

Günümüzde toplumların mücadele etmesi gereken en önemli problemlerden biri, iklim değişikliği, çölleşme, hava, su ve toprak kirliliği gibi çevre sorunlarıdır. Bu sorunların canlı ve cansız varlıklar üzerindeki etkisinin anlaşılabilmesi adına “çevre” ve “çevre sorunları” kavramlarının ne ifade ettiğinin ortaya konulması gerekmektedir.

Çevre, insan ve diğer canlı varlıklar üzerinde etkide bulunan veya bulunabilecek fiziksel, biyolojik, kimyasal, toplumsal, kültürel, iklimsel ve coğrafi etkenler bütünüdür (Demir & Acar, 2005: 76; Keleş vd., 2012: 51; Görür, 2011: 9). Bir başka deyişle çevre, canlı türlerinin yaşamlarını devam ettirdikleri, çeşitli etkileşim ve ilişkilerde bulunduğu, her türlü fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve doğal ortamdır (Akyüz, 2020: 30). Canlı ve cansız varlıkların ortak yaşam alanını ifade eden çevre, doğal ve yapay olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal çevre, insan etkisinin henüz girmediği veya çok az müdahale edilen; yapay çevre ise, insanların bilgi birikimi sayesinde doğal kaynakları, yapıları ve çevresel unsurları dönüştürmesi sonucunda ortaya çıkan çevreyi belirtmektedir (Demir & Acar, 2005: 76).

İnsanlar yapay çevreyi inşa ederken doğal çevre üzerinde önemli birtakım değişikliklere yol açabilmekte ve doğal çevrenin sahip olduğu iç dengeyi bozabilmektedir. Bu bağlamda çevre sorunlarını, insanlar tarafından inşa edilen

yapay çevrenin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri şeklinde tanımlamak mümkündür (Ertürk, 2009: 4; Bozkurt, 2010: 6-7). Farklı bir ifadeyle çevre sorunları, insan faaliyetleri nedeni ile hava, toprak ve su gibi çevresel unsurların niteliğinin bozulması ve canlı türlerinin yaşam ortamlarının değişmesine/dönüşmesine yol açan etkenler bütünüdür (Kaypak, 2012: 8).

İnsan faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan çevre sorunları, insan ve diğer çevresel unsurların yaşamları üzerinde önemli tehlikeler yaratmaktadır. Şöyle ki, kentleşme, sanayileşme, ulaşım ve turizm gibi ekonomik etkinlikler hava, su ve toprak gibi doğal kaynakların hem kirlenmesine hem de niteliklerinin değişmesine yol açmaktadır. Yaşamın devamlılığı için vazgeçilmez olan doğal kaynaklar üzerinde kurulan bu baskı, insanların, toplumların ve nihayetinde de gezegenin varlığını, refahını ve geleceğini tehdit etmektedir (Halder & İslam, 2015: 36). Bu noktada çevre sorunları, canlı varlıkları, doğanın üretken ve dengeli yapısını, insan sağlığı ve refahını tehdit eden bir durumu yansıtmakta (Karaca, 2019: 3) ve insanların temel ihtiyaçlarından biri olan güvenlik gereksinimi üzerinde de etkide bulunmaktadır. Bir başka deyişle, çevre sorunları insanların ve toplumların geleceğini etkileyen önemli bir güvenlik sorununu da beraberinde getirmektedir.

2. Güvenlik Kavramına Genel Bir Bakış

Bireylerin temel ihtiyaçlarından bir olan güvenlik, Türk Dil Kurumu online sözlükte “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” şeklinde tanımlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, güvenlik, toplumda yaşayan birey ve birey topluluklarının, tehlikelerden uzak, korkusuz bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmelerini ve gelecekte karşılaşılabilecek riskleri yönetebilmeyi ifade etmektedir (Jore, 2019: 158; Alpar, 2013: 79). Daha geniş bir söylemle güvenlik, kişi, grup, topluluk veya devletlerin, çeşitli tehditlere karşı varlıklarını devam ettirme ve kamu düzenini sağlama, toplumun huzurunu, esenliğini, ahlakını ve sağlığını korumaya yönelik kurum ve kurallar bütünüdür (Özgür & Erciyes, 2017: 80; Uğur & Geygüç, 2019: 134; Bozkurt & Ergun, 2008: 127). Ekonomik, siyasal, teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmelere bağlı olarak güvenlik kavramının içeriği ve kapsamı değişime uğramaktadır. Bu noktada, güvenlik olgusu, kişiye, zamana, yere ve koşullara göre değişiklik gösteren dinamik bir yapıya sahiptir (Brooks, 2010: 226).

Tarihsel perspektiften bakıldığında, Avrupa’da Sanayi Devrimi ile başlayan modernleşme sürecinden Soğuk Savaş dönemine kadar, iç ve dış güvenlik ayırımının yapılmadığı; ordunun dış güvenliği, kolluk kuvvetlerinin ise, iç güvenliği sağlamakla

görevlendirildiği görülmektedir (Özgür & Erciyes, 2017: 84). Modernleşmeyle başlayan ve Soğuk Savaş'ın son bulduğu süreçte, askeri güç ile ilgili konular güvenlik sorunu olarak ele alınmış, bunun dışındaki meseleler ise ikincil/tâli politikalar şeklinde değerlendirilmiştir (Güntay, 2018: 141; Demiray & İşcan, 2008: 153).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, neoliberal politikaların yükselişi ve küreselleşme olgusu, devletin güvenlik konularındaki özne rolünü araç konumuna getirmiş ve güvenlik anlayışı ulusal devletlerin sınırlarını aşarak bölgesel/küresel düzeye taşınmıştır. Yine bu dönemde, iç ve dış güvenlik arasındaki ayrımlar bulanıklaşmış, güvenlik konusu askeri ve kolluk boyutundan çıkarak, ticari, finansal, teknolojik, ekonomik, politik, askeri ve sosyal alanları kapsayacak şekilde genişlemiştir (Marcos & Teixeira, 2019: 6-8; Özgür & Erciyes, 2017: 81).

Geleneksel yaklaşımların ekonomik, teknolojik, siyasal ve kültürel alanlarda yaşanan değişikliklere cevap verememesi, güvenlik anlayışında bir değişimin yaşanması ile sonuçlanmıştır. Bu noktada, “sorunların barışçı yollarla çözülmesi, demokratikleşme, çevre sorunları, insan hakları, refahın adil bir şekilde dağıtılması, enerji güvenliği, etnik ve dinsel çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi gibi birçok değişkeni içeren, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde barış ve istikrarı zedeleyebilecek sorunların çözülmesi için mekanizmalar geliştirilmesini öngören bütüncül güvenlik anlayışı” öne çıkmıştır (Gül, 2016: 306). Ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan ekonomik sorunlardan siyasi krizlere, terörizmden insan hakları ihlallerine, yoksulluktan çevre sorunlarına kadar geniş bir yelpazeyi içine alan yeni güvenlik paradigması, iç güvenlik açısından klasik kolluk hizmeti temeline dayanan güvenlik anlayışından uzaklaşarak birçok paydaşı içine alan bir yapıyı gerektirmektedir (Özgür & Erciyes, 2017: 85). Çevre sorunlarının sınır aşan özelliği, çıkar çatışmalarına yol açma potansiyeli ve insan sağlığını tehdit eden yapısı, bu sorunların güvenlik problemi olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

3. Çevresel Güvenlik

20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, nükleer silahların yarattığı endişeler, Bhopal ve Çernobil felaketleri, ormansızlaşma, küresel ısınmanın başladığına yönelik tartışmalar ve Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun kaynaklara erişim konusunda yaşanan/yaşanacak çıkar çatışmalarına ilişkin çalışmaları çevresel güvenlik tartışmalarının başlamasında rol oynayan önemli gelişmelerdir (Dalby, 2017: 237). Bu bağlamda, çevresel değişimlerin insani ve ulusal güvenliği

nasıl tehdit ettiği veya çevrenin nasıl güvensizlik kaynağı oluşturacağına ilişkin tartışmalar çevresel güvenlik kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Hough, 2019: 1). Ayrıca, insan faaliyetlerinden kaynaklı çevresel bozulmaların yarattığı tehdit, bu sorunları 1990'lardan itibaren bir ulusal güvenlik meselesi haline getirmiştir (Peptan, 2018: 282-283).

Ekolojik denge üzerinde yaratılan tahribata bağlı kaynak kıtlığı, yaşamın devamlılığını tehlikeye atmakta ve birtakım çıkar çatışmalarını gündeme getirmektedir. Bununla beraber, çevre sorunlarının etkisini giderek artan bir şekilde hissettirmesi, ulusal, bölgesel ve uluslararası boyutta istikrarsızlık, uzlaşmazlık ve çatışma yaratma potansiyeli taşıdığı için, bunların önlenmesi ve ortaya çıkan problemlerin giderilebilmesi adına politikalar ve yasal düzenlemeler yapılmaktadır (Algan, 2002: 21). Küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi/delinmesi, ormansızlaşma, biyoçeşitliliğin azalması, hava, su ve toprak kirliliği gibi çevre sorunları, devletin ve vatandaşların tehditlere karşı korunması şeklinde tanımlanan geleneksel güvenlik kavramının genişlemesine yol açmıştır (Eckersley, 1996: 140). Bu bağlamda, çevresel güvenliği, çevre sorunlarının güvenlik üzerinde yarattığı tehditler bütünü olarak ifade etmek mümkündür. Çevresel güvenlik, çevre sorunlarından (iklim değişikliği, ormansızlaşma, hava kirliliği ve illegal atık transferi vb.) kaynaklı tehditlerin önlenmesinin yanında deniz, su, doğal kaynak, enerji ve besin güvenliği gibi konuları da kapsamaktadır (Kaypak, 2013: 15-16).

İnsan ve çevre etkileşiminde bir denge kurulmasını ifade eden çevresel güvenlik, ulusal güvenliğin ve sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir normatif boyutunu oluşturur. Çevresel güvensizlik durumu ise, sadece insanlar açısından değil, doğal kaynaklar ve ekosistemler için de bir tehdit unsurudur (Asif, 2021: 5). Dolayısıyla çevresel güvenlik sorunları, ekosistemler üzerindeki antropojenik tehditleri göz önünde bulundurarak sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek adına, devlet kurumlarının normatif kararlar alma ve bunları yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde uygulanması ile doğrudan ilgilidir (Stoett, 1994: 741; Hassan vd., 2017: 128).

Bu bağlamda, ulusal güvenliğin sosyal, politik ve ekonomik değişkenleri ile çevresel güvenliğin karşılıklı bağımlılık içinde bulunduğu ifade edilmelidir (Peptan, 2018: 383).

Ulusal ve insani güvenlik değişkenlerinin bir araya getirilmesini gerektiren çevresel güvenliğin dört temel boyutundan söz etmek mümkündür. Bu boyutlar (Ratner, 2018: 5-9):

1. Ekosistemlerin canlı ve cansız unsurları, insan refahını ve güvenliğini destekler niteliktedir.
2. Kaynağı ne olursa olsun yaşanan çatışmalar, çevre korumaya yönelik yapılan yatırımların uygulanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini etkilemektedir.
3. Çevresel bozulmalar, kaynak rekabeti veya kaynakların faydasının adaletsiz dağılımı, kırlanlık ve çatışma riskini artırır.
4. Çevresel konularda yapılacak iş birliği ve çıkar çatışmalarının etkin bir şekilde yönetilmesi, çevre sorunlarını önleme ve giderme kapasitesini artırıcı bir nitelik taşımaktadır.

Söz konusu boyutlar dikkate alındığında, çevresel güvenliğin ekosistem bozulmalarının azaltılarak/önlenecek insan refahını artırma çabası ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durumu tehdit edebilecek eylem ve faaliyetlerin suç olarak tanımlanması ve çeşitli yaptırımlarla desteklenmesi, çevresel güvenliğin sağlanabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Çevre ve güvenlik kavramlarının bir arada değerlendirilmesi, çevresel açıdan risk taşıyan eylem ve faaliyetlerin suç olarak nitelendirilmesini ve çeşitli yaptırımlarla desteklenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda çevre suçu, kişilerin (özel veya tüzel) çeşitli çıkarlar sağlamak amacıyla çevresel güvenlikle ilgili alınan kararlara ve mevzuata aykırı bir şekilde ekolojik/biyolojik sistemlere zarar veren veya verme potansiyeline sahip eylem ve faaliyetleri belirtmektedir (Bricknell, 2010; Kaya & Ertürk, 2008: 87; Clifford & Edwards, 1998: 24). Bu suçlar, atıkların yasal olmayan yöntemler kullanılarak bertaraf edilmesi, tehlikeli maddelerle ilgili işaretleme ve bilgilendirmenin yapılmaması, ozon tabakasına zarar veren maddelerin alım-satımı, flora ve faunanın illegal ticareti gibi geniş yelpazeyi kapsamaktadır (Brack ve Hayman, 2002; Kaya & Ertürk, 2008: 88). Çevre suçları, ekolojik unsurlara ve sistemlere yönelik olduğu için genellikle toplumsal bir zarar durumu söz konusudur. Ayrıca bu suçlar, yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde kısa, orta ve uzun vadede etki yaratma riskini de beraberinde getirmektedir.

Çevre, güvenlik ve çevresel güvenlik kavramlarına ilişkin yapılan açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde çevresel güvenliği; çevrenin canlı veya cansız varlıkları üzerinde fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak etkide bulunabilecek insan faaliyetlerinin çevre ve insan sağlığının riske atılmaması, toplumsal refahın azaltılmaması ve çevresel güvensizlik durumu yaşanmaması için belirlenen kurallar, uygulamalar ve kısıtlamalar bütünü şeklinde tanımlamak mümkündür.

Sonuç ve Değerlendirme

Nüfus artışı, sanayileşme ve kentleşmenin neden olduğu çevre sorunlarının etkisini hissettirmesi, insan ve çevre ilişkilerinin güvenlik politikaları açısından sorgulanması ve değerlendirilmesi, çevresel güvenlik tartışmalarının yaşanmasına yol açmıştır. Çevresel güvenlik, genellikle çevre sorunlarının güvenlik üzerinde yarattığı tehditleri engelleme ve gidermeye yönelik tedbirler bütünüdür ifade etmektedir. Bununla beraber, çevrenin bir güvensizlik kaynağı olmaması için alınması gereken önlemleri de içerecek biçimde kullanılmaktadır. Dolayısıyla çevresel güvenlik, bir taraftan güvenliğin sağlanması, diğer taraftan da güvensizlik durumunun ortadan kaldırılması şeklinde iki ayağı olan bir yapıyı temsil etmektedir.

Çevresel güvensizlik durumunun oluşmaması adına uygulanacak politikalar, çevre koruma, iyileştirme ve geliştirme yatırımlarının etkinliğini, verimliliğini ve sürdürülebilirliğini sağlayabilecek ve doğal kaynaklar üzerindeki rekabeti adil bir şekilde çözüme kavuşturabilecek niteliktedir. Bu açıdan bakıldığında, çevresel güvensizlik durumunun oluşmaması ve çevresel güvenliğin sağlanmasına yönelik kural, politika ve uygulamaların aynı veya benzer amaçlar doğrultusunda ve birbirini destekleyecek şekilde ele alınması gerektiği ifade edilmelidir.

Çevresel güvenliğin sağlanması ve ekosistemler üzerindeki insan kaynaklı baskının azaltılması, her şeyden önce normatif kuralların kesin, net, şeffaf ve anlaşılabilir bir biçimde belirlenmesine bağlıdır. Kurallar belirlenirken ulusal güvenliğin politik, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları da dikkate alınmalıdır. Çevresel güvenliğin tesis edilmesi temelde devletin bir görevidir. Ancak bütün toplumsal kesimlerin (sivil toplum kuruluşları vb.) belirlenen kurallar ve politikalar doğrultusunda birlikte hareket etmelerine imkân sunan düzenlemeler de yapılmalıdır. Çevresel güvenliğe yönelik iş birliği, çıkar çatışmalarını azaltan bir mekanizma olarak düşünülmelidir. Bu bağlamda, çıkar çatışmalarının etkin bir şekilde yönetilmesi, çevresel güvensizlik durumunun oluşumunun engellenmesi ve kaynakların adil bir şekilde dağıtılması açısından gereklidir.

Kaynakça

- Akyüz, E. (2020). *Çevre biliminin ABC'si: Yeni başlayanlar için çevre sorunları ve politikaları*. Seçkin Yayıncılık.
- Algan, N. (2002). Türk Boğazları'nda çevresel güvenlik. *Mülkiye Dergisi*, 26(234), 21-34.
- Alpar, G. (2013). Güvenliğin sağlanmasında bir kolluk kuvveti olan jandarmanın geçmişten günümüze rolü ve

- dünyadaki konumu. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2(1), 79-106.
- Asif, M. (2021). Introduction. M. Asif (Ed.), *Energy and environmental security in developing countries*, (1-17), Cham: Springer.
- Bozkurt, Ö. & Ergun, T. (2008). *Kamu yönetimi sözlüğü*. S. Sezen (Ed.), 2. Baskı, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdare Enstitüsü Yayını, No: 342.
- Bozkurt, Y. (2010). *Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türkiye’de çevre politikalarının dönüşümü*. Ekin Yayınevi.
- Brack, D. & Hayman, G. (2002). *International environmental crime: The nature and control of environmental black markets*. Background paper for RIIA workshop, London: Royal Institute of International Affairs.
- Bricknell, S. (2010). *Environmental crime in Australia*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Brooks, D. J. (2010). What is security: Definition through knowledge categorization. *Security Journal*, 23(3), 225-239.
- Clifford, M. & Edwards, T. D. (1998). Defining “environmental crime”. M. Clifford (Ed.), *Environmental crime: Enforcement, policy, and social responsibility*, (5-30), Maryland: An Aspen Publication.
- Dalby, S. (2017). Anthropocene formations: Environmental security, geopolitics and disaster. *Theory, Culture & Society*, 34(2-3), 233-252.
- Demir, Ö. & Acar, M. (2012). *Sosyal bilimler sözlüğü*. Adres Yayınları.
- Demiray, M. ve İşcan, İ. H. (2008). Uluslararası sistemde güvenlik kavramının değişimi ekonomik ve jeopolitik arka planı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 141-170.
- Eckersley, R. (1996). Environmental security dilemmas. *Environmental Politics*, 5(1), 140-146.
- Ertürk, H. (2009). *Çevre bilimleri*. 3. Baskı, Ekin Yayınevi.
- Görür, G. (2011). Temel ekolojik kavramlar. S. Gökmen (Ed.), *Genel ekoloji*, 2. Basım, (1-20), Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gül, M. (2016). Güvenlikteki kavramsal değişim ve Türkiye’nin güvenlik yaklaşımı ve politikalarına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 303-320.

- Güntay, V. (2018). Siber güvenlik ve çevre ilişkisi. B. Hergüner & E. Kalkan (Ed.), *Türkiye’de çevre politikaları: Sürdürülebilir kalkınma için eksik halkayı tamamlamak*, (139-161), Nobel Yayınları.
- Halder, J. N. & Islam, M. N. (2015). Water pollution and its impact on the human health. *Journal of Environment and Human*, 2(1), 36-46.
- Hassan, M., Afridi, M. K. & Khan, M. I. (2017). Environmental diplomacy in South Asia: Considering the environmental security, conflict and development nexus. *Geoforum*, 82, 127-130.
- Hough, P. (2019). Back to the future: Environmental security in nineteenth century global politics. *Global Security: Health, Science and Policy*, 4(1), 1-13.
- Jore, S. H. (2019). The conceptual and scientific demarcation of security in contrast to safety. *European Journal for Security Research*, 4, 157-174.
- Karaca, Coşkun. (2019). *Çevre ve kentleşme politikası*. Ekin Yayınevi.
- Kaya, Y. & Ertürük, H. (2008). Uluslararası çevre suçlarıyla mücadele ve çok taraflı çevre anlaşmalarının etkinliği. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 4(15), 85-112.
- Kaypak, Ş. (2012). Güvenlikte yeni bir boyut; çevresel güvenlik. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 1-22.
- Kaypak, Ş. (2013). Çevresel güvenlik ve sınıraşan çevre suçları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 11-22.
- Keleş, R., Hamamcı, C. & Çoban, A. (2012). *Çevre politikası*. 7. Baskı, İmge Kitabevi.
- Marcos, D. & Teixeira, N. S. (2019). From security to human security: The evolution of the concept and current perspectives for the Atlantic Basin. N. S. Teixeira & D. Marcos (Ed.), *Evolving human security challenges in the Atlantic Space*, (3-22), Jean Monnet Network on Atlantic Studies.
- Özgür, E. & Erciyes, E. (2017). Kamu yönetiminde yaşanan dönüşümlerin iç güvenlik sektörüne yansımaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(1), 79-110.
- Peptan, C. (2018). The environmental security, a national security dimension. *Fiability & Durability*, 1, 381-385.
- Ratner, B. D. (2018). Environmental security: Dimensions and priorities. *Scientific and Technical Advisory Panel to the*

Global Environment Facility, Washington, DC.
<https://www.thegef.org/publications/environmental-security-dimensions-and-priorities>

- Soett, P. J. (1994). Global environmental security, energy resources and planning: A framework and application. *Futures*, 26(7), 741-758.
- Uğur, A. & Geygüç, E. (2019). Tam kamusal bir mal olarak iç güvenlik hizmetleri: Türkiye’de iç güvenlik hizmetlerini sağlayan genel bütçeli kurumların harcamalarının değerlendirilmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 132-146.

YENİ
KİTAP

KARADENİZ

2020 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editör
ÖZGÜR TÜFEKÇİ

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KTÜ-SAM Kitapları 1

Karadeniz:

2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel
Değerlendirmeler

Editör: Özgür Tüfekçi

Ücretsiz indirmek için: <https://www.ktu.edu.tr/sam-karadenizyilligi>

Protokol Dergisi

Çağrı Metni

Protokol dergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi bünyesinde yayımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Ekonomi, Kent, Çevre ve Yönetim konuları başta olmak üzere sosyal bilimler alanına dair kısa makalelere yer veren dergi, Şubat ve Ağustos olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Kısa makalelerin yanı sıra derginin her sayısında rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da yer verilmektedir.

Dergi, öncelikli olarak ilgili alanlardaki güncel strateji temelli konulara dair tartışmaları okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda hazırladığınız çalışmalarınızı bekliyoruz...

Genel yayım ilkeleri ve yazım kuralları için:

www.ktu.edu.tr/sam/protokol

Dergiye yazı göndermek için:

suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

YÖNETİM KURULU

Müdür

Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ

Müdür Yardımcıları

Doç. Dr. Abdullah UZUN

Dr. Öğr. Ü. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Üyeler

Prof. Dr. Bünyamin ER

Doç. Dr. İsmail KÖSE

Doç. Dr. Umut ÜZAR

Dr. Öğr. Ü. Cenk BEYAZ

ÇALIŞMA GRUPLARI

Ekonomik Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Doç. Dr. Umut ÜZAR

Arş. Gör. Tuğçe ADIMLI
Sema ŞEKER

Toplumsal ve Kültürel Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Cenk BEYAZ

Doç. Dr. Bayram SEVİNÇ
Dr. Öğr. Ü. Hüseyin YADIGAROĞLU
Arş. Gör. İlhan BİLİCİ

Kent, Yönetim ve Çevre Araştırmaları Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN
Öğr. Gör. Fatma NALBANT
Arş. Gör. Tülay DEMİR
Arş. Gör. Kubilay DÜZENLİ
Arş. Gör. Nisa ERDEM
Arş. Gör. Abdülgazi YIKICI
Kübra ÖZDEMİR
Aynur YILDIRIM

Uluslararası Araştırmalar Çalışma Grubu

Koordinatör: Dr. Öğr. Ü. Vahit GÜNTAY

Doç. Dr. İsmail KÖSE
Arş. Gör. Göktuğ KIPRIZLI
Arş. Gör. Fevzi KIRBAŞOĞLU
Ceren HAKYEMEZ
Dilek KARADENİZ
Muharrem BAYRAK
Muhammed Resul EROĞLU
Mehmet Can ALBAYRAK
Nurfer GEZER
Lütfü OSMANOĞLU
Aleyna TEMİZ
Münevver YAVUZ
Ogün YILMAZ

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

PROTOKOL